

הנושאים הסמויים בחברה הקדואית קדרום
אופיאם שנוי פרדימאה - אכן, כל אחד יכול!

דו"ח תוצאות תוכנית יכולות - סטארט תשפ"ב (2022) בחברה הבדואית בדרום

תלמידי שכבה ט' ב-6 בתי ספר, שטרם התוכנית היו בעלי ההישגים הלימודיים הנמוכים ביותר בשכבה ובנשירה סמויה, בעלי מעל 8 ציונים שליליים מתוקננים במוצע¹

ובסיום התוכנית ביב':

78.5% זכאים לתעודת בגרות

(76.6% מהמתחילים בי')

אוניברסיטת תל אביב
TEL AVIV UNIVERSITY

הנתונים בדו"ח התקבלו מהנהלות בתי"ס המשתתפים, והעיבודים הסטטיסטיים מבוססים עליהם. כל הנתונים והעיבודים בדו"ח נבדקו ואושרו על ידי ביה"ס לחינוך- אוניברסיטת תל אביב.

שותפים בתוכנית יכולות - סטארט בוגרי יב' תשפ"ב (2022):

צ'ק פוינט ■ קרן גולדברג ■ אלטשולר שחם

רשת אורט ■ תורמים אנונימיים

■ מחלקות ואגפי החינוך ברשויות המשתתפות

דו"ח תוצאות תוכנית יכולות - סטארט תשפ"ב (2022) בחברה הבדואית בדרום

תלמידי שכבה ט' ב-6 בתי ספר, שטרם התוכנית היו בעלי ההישגים הלימודיים הנמוכים ביותר בשכבה ובנשירה סמויה, בעלי מעל 8 ציונים שליליים (מתוקננים) בממוצע

ובסיום התוכנית ביב':

78.5% זכאים לתעודת בגרות
(76.6% מהמתחילים בי')

אוניברסיטת תל אביב
TEL AVIV UNIVERSITY

הנתונים בדו"ח התקבלו מהנהלות בתי"ס המשתתפים, והעיבודים הסטטיסטיים מבוססים עליהם. כל הנתונים והעיבודים בדו"ח נבדקו ואושרו על ידי ביה"ס לחינוך- אוניברסיטת תל אביב.

שותפים בתוכנית יכולות – סטארט בוגרי יב' תשפ"ב (2022):
צ'ק פוינט ■ קרן גולדברג ■ אלטשולר שחם
רשת אורט ■ תורמים אנונימיים
מחלקות ואגפי החינוך ברשויות המשתתפות

תוכן העניינים

עמוד

3	אישור אוניברסיטת ת"א לנתוני הדו"ח המסכם לפעילות תוכנית יכולות-סטארט לבגרות, תשפ"ב-2022
4	הקדמה
5	מטרת הדו"ח
5	היקפי פעילות התוכנית בחברה הבדואית בדרום
5	הממצאים
5	1. מאפייני התלמידים ובתי הספר בהם תלמידי סטארט סיימו יב' בתשפ"ב (2022) ובהם מתמקד הדו"ח הנוכחי
5	1.1. המדרג החברתי-כלכלי של בתי הספר
5	1.2. <u>טרם</u> התוכנית - מאפייני התלמידים שהתקבלו לתוכנית וציוניהם בכיתה ט'
5	1.3. <u>בסיום</u> התוכנית בכיתה יב' - זכאים לבגרות והתמדה
6	2. נשירה סמויה ומילוי תפקיד התלמיד
6	3. התמדה
6	4. התאמות הבחנות לבגרות ברמה 3 – באישור מחוזי
6	5. זכאות לבגרות של בתי"ס המשתתפים
7	6. חלקם של הזכאים מסטארט-בזכאות הבית ספרית
7	7. הזכאים מסטארט - חלקם היחסי מכלל הזכאים לבגרות בישובים המשתתפים
9	סיכום
10	ביבליוגרפיה
11	נספחים

רשימת הגרפים

עמוד

5	גרף 1 - סה"כ תלמידים בתוכנית סטארט (ט'-יב') בחברה הבדואית בדרום
6	גרף 2- זכאים לבגרות תשפ"ב (2022), בתי"ס סטארט בהשוואה לבתי"ס דומים, ישראל ובדואים בדרום
7	גרף 3- הזכאים מיכולות סטארט מכלל הזכאים לבגרות ב-6 בתי"ס המשתתפים- תשפ"ב (2022)
7	גרף 4 - הזכאים לבגרות מיכולות סטארט, שאר הזכאים בביה"ס, וכאלה שאינם זכאים - תשפ"ב (2022)
8	גרף 5 - זכאים מסטארט מכלל הזכאים בישוב המשתתף, בדואים דרום תשפ"ב (2022)
8	גרף 6 - תוכנית יכולות סטארט – סיכום פעילות של בוגרי מחזור תשפ"ב (2022)

רשימת הלוחות

עמוד

5	לוח 1 - סה"כ תלמידים בתוכנית סטארט (ט'-יב') בחברה הבדואית בדרום
6	לוח 2 - יכולות סטארט בוגרי יב' תשפ"ב (2022) בחברה הבדואית בדרום – בתי ספר, משתתפים, התמדה וזכאים
6	לוח 3 - זכאות בית ספרית לבגרות בתי"ס משתתפים ובתי ספר דומים תשפ"ב (2022)
7	לוח 4 – זכאים מסטארט מכלל הזכאים בבתי הספר המשתתפים – תשפ"ב (2022)
7	לוח 5. זכאים לבגרות בישובים המשתתפים והזכאים מסטארט בישובים, תשפ"ב (2022)

אישור אוניברסיטת ת"א לנתוני דו"ח מסכם לתוכנית יכולות-סטארט לבגרות
בחברה הבדואית בדרום, בוגרי תשפ"ב (2022)

THE JALME AND JOAN
CONSTANTINER SCHOOL OF EDUCATION

בית הספר לחינוך
על-שם חיים וגיטאן קונסטנטינר

החוג למדיניות ומינהל בחינוך
DEPARTMENT OF POLICY & ADMINISTRATION IN EDUCATION

26.10.2023

לכבוד
מר נסים כהן
מנכ"ל עמותת יכולות

**הנדון – אישור נתוני דו"ח מסכם לפעילות תכנית
יכולות סטארט לבגרות ולמניעת נשירה בחברה הבדואית בדרום תשפ"ב**

- א. אנו מברכים על פעילות עמותת יכולות בבתי"ס על יסודיים בפריפריה.
- ב. הריני מאשר בזאת, כי הועברו לבדיקתנו כל הפרטים, התוצאות והרכיבים המתייחסים לתכנית יכולות לבגרות-סטארט בוגרי תשפ"ב בחברה הבדואית בדרום. נתונים אלה מבוססים על נתונים ודו"חות כתובים מאושרים וחתומים על ידי הנהלות בתי הספר, והתקבלו מכל בתי"ס המשתתפים בתכנית שבוגרי התוכנית בהם סיימו יב' בתשפ"ב, ומתייחסים לפרטים והרכיבים הבאים:
  1. דיווח ביה"ס על ביצוע מיפוי הישגים לימודיים (אנונימי) - טרם התכנית.
  2. דיווח ביה"ס על המשתתפים (אנונימי) המתאימים והעומדים בקריטריונים לקבלה לתכנית ומספרם, בהתבסס על המיפוי שבוצע טרם הפעלת התכנית.
  3. דיווח ביה"ס כי התלמידים שנבחרו לתוכנית והוגדרו על ידי ביה"ס כבעלי ההישגים הנמוכים ביותר בשכבה, בהתאם למיפוי ציונים מקדים.
  4. דיווח ביה"ס על ציוני כיתה ט' (ציונים אחרונים לפני כניסה לתכנית) של המשתתפים (אנונימי).
  5. דיווח ביה"ס על כל המשתתפים שהחלו, הצטרפו וסיימו או לא סיימו את לימודיהם בתכנית (נשירה והתמדה) או בבית הספר או בבית ספר אחר.
  6. דיווח בתי"ס על ציוני בחינות הבגרות של המשתתפים בתכנית, על זכאות ואי זכאות לתעודת בגרות עבור כל אחד מבוגרי התכנית בתשפ"ב.
- ג. בתכנית השתתפו 6 בתי ספר שבוגרי התוכנית בהם סיימו יב' בתשפ"ב, והדו"ח כולל את נתוני כל 6 בתי הספר האלה.
- ד. אני מאשר בזאת, שנתוני כל בתי"ס המשתתפים בתכנית יכולות לבגרות-סטארט תשפ"ב, החישובים והעיבודים הסטטיסטיים, וכל הנתונים המוצגים בדו"ח והדו"ח עצמו, עברו בדיקתנו ואושרו.

בכבוד רב,

פרופ' יזהר אופטלקה

העתק:
פרופ' מיכל אליגון - ראשת בית הספר לחינוך, אוניברסיטת ת"א.

דו"ח תוצאות יכולות לבגרות ולמניעת נשירה סטארט בחברה הבדואית בדרום - בוגרי יב' תשפ"ב (2022)

הקדמה

תוכנית יכולות-סטארט פועלת בבתי ספר תיכוניים בפריפריה הגאו- חברתית. לתוכנית מתקבלים מידי שני"ל תלמידי כיתה ט' בסיכון ובנשירה סמויה ועל סף גלויה (27 עד 50 תל' בהתאם לצרכים ותקציב), בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בשכבה (שאינם מאובחנים כתלמידי ח.מ.). תלמידים אלה לרוב¹, מאופיינים בניכור, קשיי התנהגות, קשיי לימוד ופערי לימוד גדולים ומהווים את הפוטנציאל הגדול ביותר לנשירה גלויה. התוכנית נמשכת מעל 3 שנים (תוכנית צומחת מסיום ט' ועד לסיום יב'), ומופעלת על ידי **רכזים ומורים מבתי הספר המשתתפים, ובהנהגת מנהלי בתי הספר**. הלמידה בתוכנית מתקיימת בשעות פעילות בית הספר, אחר הצהריים, בשעות הערב, ובחלק מחופשות בית הספר, בכיתות ייעודיות.

פדגוגיה ושיטה² – כיתות יכולות סטארט פועלות עפ"י עקרונות **שיטת הלמידה המואצת³ של יכולות**, באחד מאופני ההפעלה כשינוי מבני צומח בתיכון, ומוביליות כלפי מעלה במבנה בית הספר כמסלול עיוני המשכי ומואץ. השיטה מושתת על הנחת היסוד, לפיה פרט לשיעור מזערי של חריגים, **כל אחד יכול להצליח בבית הספר**, ללא קשר לשום סוג שיוך, גם לאחר שצבר פערי לימוד גדולים.

הכשרה הנחיה וליווי פדגוגי - צוות המנחים הפדגוגיים של יכולות.

התוכנית פועלת בשיתוף משרד החינוך, ובאמצעות איגום משאבים בית ספריים (שעות תקן ושעות תוספתיות), ומשאבים תוספתיים נוספים שמקורם: עמותת יכולות (פילנטרופיה מישראל ומחול"ל) ומחלקות/אגפי החינוך בישובים המשתתפים.

תקציבית - בחברה הבדואית בדרום התוכנית עד תשפ"ב (2022) הופעלה באחד מאופני ההפעלה התקציביים הבאים:

1. **בבתי ספר בהם אין/לא היה תקן אתגר** – שימוש בתקנים רגילים (עיוני/טכנולוגי), ותקציבים תוספתיים להשלמת הנדרש שמקורם: יכולות (פילנטרופיה) + רשויות + בעלויות + האגף לחינוך ערבי (חומש), ללא השתתפות האגף לנוער בסיכון.

2. בבתי"ס בהם התוכנית פעלה במסגרת **מיזם אסכולה** (יכולות והאגף לנוער בסיכון מ-2014 והסתתיים ב-2019 ומאז לא חודש) – התבססה על תקני אתגר ותקציבים תוספתיים משותפים ליכולות ולאגף.

3. **בחלק אחר של בתי"ס** – התבססה על תקני אתגר **וללא השתתפות** האגף לנוער בסיכון בעלויות התוספתיות (לדוגמא בתי הספר בהם פעלה התוכנית בשנים תש"פ (2020) – תשפ"ב (2022)). ההשלמה התוספתית: יכולות (פילנטרופיה), רשויות, בעלויות ותוכנית החומש.

תוכנית סטארט הופעלה ופועלת (בחלק משנות הפעילות ו/או בכולן) בשיתוף משרד החינוך במחוזות, הפיקוח, האגף לנוער בסיכון, האגף לחינוך ערבי, אגפי החינוך ברשויות, בעלויות ורשתות.

מטרת התוכנית:

- למרות תנאי הפתיחה, כל תלמידי התוכנית ירכשו תעודת בגרות המאפשרת קבלה לאקדמיה ולאוניברסיטה.
- למנוע נשירתם מביה"ס (גלויה וסמויה).
- לשפר תפקודם הלימודי, להגביר בקרבם את תחושת המסוגלות, את תחושת ההשתייכות, את מיקוד השליטה הפנימי ואת שאיפותיהם לרכישת השכלה גבוהה.
- מטרת אלה יושגו באמצעות הפעלה ויישום שיטת צמצום הפערים המואץ של יכולות, על ידי צוות בית הספר המשתתף.

הדו"ח הנוכחי יתמקד בבוגרי יב' תשפ"ב (2022) בתוכנית, מ-6 בתי הספר המשתתפים בתוכנית יכולות לבגרות ולמניעת נשירה סטארט, בחברה הבדואית בדרום, שהחלו בכיתה י' במסגרת התוכנית בתש"פ (סיימו יב' בתשפ"ב (2022)).

¹ ראה אצל כהן-נבות, מ' ואלנבוגן-פרקוביץ, שי (2001).

² תיאור השיטה ורקע תיאורטי, מוצג באתר האינטרנט **יכולות פדגוגיה** פירוט נוסף ברשימה הביבליוגרפית.

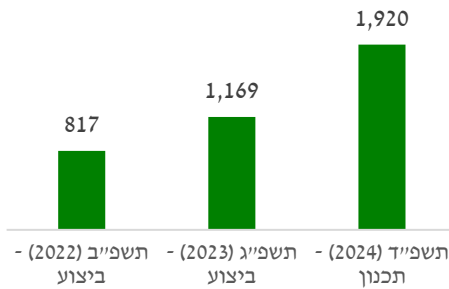
³ כל הזכויות שמורות לנסיים (מקס) כהן – סוציולוג חינוכי, מפתח שיטת צמצום הפערים המואץ.

• מטרת הדו"ח

להציג את תוצאות פעילות תוכנית יכולות סטארט, ב-6 בתי הספר שהחלו הפעילות בתוכנית בתש"פ (בתשע"ט-מכניה ט'), עם תלמידי י' וסיימו יב' בתשפ"ב (2022).

התוצאות שיוצגו: נשירה גלויה (התמדה) וסמויה בתוכנית, רכישת תעודת בגרות, הישגיהם הלימודיים של המשתתפים טרם התוכנית עת היו בכיתה ט' (בתשע"ט), תרומתם וחלקם היחסי של הזכאים לבגרות מהתוכנית מכלל הזכאים לבגרות בבתי"ס ובישובים המשתתפים, ושיעורי הזכאות הבית ספרית לבגרות ב-6 בתי הספר המשתתפים, תוך השוואה לישראל, לבתי ספר דומים בישראל, ולבתי הספר בחברה הבדואית בנגב.

גרף 1. סה"כ תלמידים בתוכנית סטארט (ט'-יב') בחברה הבדואית בדרום

• היקפי פעילות התוכנית בחברה הבדואית בדרום

בתשפ"ב (2022) תוכנית יכולות סטארט פעלה ב-11 תיכונים עם 817 תלמיד ט'-יב' בסיכון ובנשירה סמויה.

בתשפ"ג תוכנית יכולות סטארט פעלה ב-16 תיכונים עם 1,169 תלמידי ט'-יב' בסיכון.

בתשפ"ד (תכנון) תוכנית יכולות סטארט תפעל ב-24 בתי ספר עם 1,920 תלמידי ט'-יב' בסיכון.

• הממצאים

1. מאפייני התלמידים ו-6 בתי הספר בהם תלמידי סטארט סיימו יב' בתשפ"ב (2022) ובהם מתמקד הדו"ח הנוכחי

לוח 1 - המדרג החברתי-כלכלי (שטראוס) של בתי הספר

מדרג חברתי-כלכלי (שטראוס)	בי"ס	סמל מוסד	ישוב
10	אלתקוא	648329	רהט
10	אלנור	648113	רהט
9	דאר אלקלם	648238	רהט
10	אבו רביעה	800037	כסיפה
10	אלמותנבי	610006	כסיפה
8	אלנור	644203	חורה
9.5	6	-	סה"כ

1.1. המדרג החברתי-כלכלי (שטראוס)⁴ הממוצע של 6 בתי הספר התיכוניים המקיפים בחברה הבדואית בדרום, שבוגרי סטארט בהם סיימו יב' בתוכניות בתשפ"ב (2022) הוא – 9.5 (לוח 1).

1.2. טרם התוכנית – מאפייני התלמידים שהתקבלו לתוכנית וציוניהם בכיתה ט':

א. בתש"פ ב-6 בתי ספר התקבלו לתוכנית 167 תלמידים לכיתות י' סטארט, (166 בתחילת י', 1 הצטרף במהלך י'), שטרם התוכנית עת היו בכיתה ט' (תשע"ט), הוגדרו כבעלי ההישגים הנמוכים ביותר בשכבה בבית ספרם.

- ב. ממוצע הציונים⁵ בתעודת ההערכה הבית ספרית ב-ט' של כלל 167 המתחילים עמד על 44.6 (מתוקן).
 ג. בממוצע לכל תלמיד היו 8.01 מקצועות לימוד⁶, בהם קיבל ציונים שליליים (מתוקן) (מתוך ממוצע 10.4 מקצועות לימוד).
 ד. קריטריון הקבלה היחיד לתוכנית הינו – ההישגים הלימודיים הנמוכים ביותר בסוף ט'.

1.3. בסיום התוכנית בכיתה יב' - זכאים לבגרות והתמדה (לוח 2):

- א. 78.5% ממסיימי יב' במסגרת התוכנית, רכשו תעודת בגרות (128 מתוך 163). (לוח 2).
 ב. 76.6% מהמתחילים לימודיהם בתוכנית בכיתה י', רכשו תעודת בגרות (128 מתוך 167).
 ג. 97.6% מהמתחילים בתוכנית בכיתה י', סיימו יב' בתוכנית (163 מתוך 167).
 ד. 100.0% מהזכאים, בעלי תעודה המאפשרת קבלה ללימודים אקדמיים.
 ה. 34.4% מהזכאים, בעלי תעודת בגרות המאפשרת קבלה לאוניברסיטה (4 יח"ל אנגלית)⁷ (44 מתוך 128)

⁴ מדרג הטיפוח (שטראוס), הינו מדד חברתי-כלכלי של משרד החינוך של תלמידי בתי ספר בסולם 1 עד 10. ככל שהציון גבוה, כך הרקע חלש יותר ולהיפך.
⁵ בר און, ג', ואחרים (2008), אוניברסיטת בן גוריון, תקנון הציונים התבצע על פי המופיע אצלם, ראה פירוט התקנון בנספחים.
⁶ כני"ל הפניה 6
⁷ תעודת בגרות המאפשרת קבלה לאוניברסיטה - עפ"י משרד החינוך, הינה תעודת בגרות מלאה הכוללת את הציון עובר במקצועות האנגלית ברמה של 4 יח"ל לפחות, ובמקצוע המתמטיקה ברמה של 3 יח"ל לפחות.

דו"ח סטארט בדואים דרום תשפ"ב (2022)

לוח 2 - יכולות סטארט בוגרי יב' תשפ"ב (2022) בחברה הבדואית בדרום – בתי ספר, משתתפים, התמדה וזכאים לבגרות

מס' ישוב	בית ספר	תל' החלו בבי	תל' הצטרפו בבי	סה"כ תל' החלו	סיימו יב' בתוכנית התמדה	זכאים לבגרות	% זכאים מהמתחילים	% זכאים ממסימי יב	זכאים עם 4 י"ל אנגלית	זכאים 4 י"ל אנגלית מהזכאים
		24	0	24	22	14	58.3%	63.6%	3	21.4%
		24	0	24	24	17	70.8%	70.8%	1	5.9%
		20	1	20	20	11	52.4%	55.0%	0	0.0%
		26	0	26	26	24	92.3%	92.3%	15	62.5%
		25	0	25	24	21	84.0%	87.5%	3	14.3%
		47	0	47	47	41	87.2%	87.2%	22	53.7%
סה"כ	6	166	1	167	163	128	76.6%	78.5%	44	34.4%

2. נשירה סמויה ומילוי תפקיד התלמיד

78.5% מהתלמידים שסיימו יב' בתשפ"ב (2022) במסגרת התוכנית, רכשו תעודת בגרות. באופן עקיף, ממצא זה מעיד על שיפור משמעותי ברמת מילוי תפקיד התלמיד, שהובילה לצמצום פערים לימודיים משמעותי ולהפחתה משמעותית בתופעת הנשירה הסמויה.

3. התמדה - 97.6% מהמתחילים בבי, סיימו יב' בתוכנית.

4. התאמות הבחנות לבגרות ברמה 3 – באישור מחוזי⁸

ביכולות סטארט תשפ"ב (2022) 0% ממסיימי יב' קיבלו התאמות הבחנות לבגרות ברמה 3. בישראל בתשפ"ב (2022), 9% מכלל הנבחנים בבחינות הבגרות, קיבלו התאמות ברמה 3 (משרד החינוך, 2022).

5. זכאות לבגרות של בתי"ס המשתתפים

א. ב- 6 בתי ספר המשתתפים שבוגרי סטארט בהם סיימו יב' בתשפ"ב (2022), שיעור הזכאות הבית ספרית לבגרות בתשפ"ב (2022) הוא - **77.6%** ממסיימי יב' (לוח 3)

ב. זכאים בבתי ספר דומים בישראל⁹ - **72.0%**.

ג. זכאים לבגרות בישראל¹⁰ - **75.9%**.

ד. זכאים לבגרות בחברה הבדואית בדרום - **63.7%**

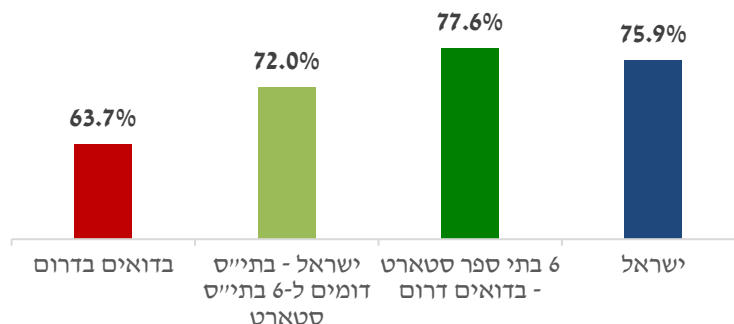
ה. ב- 6 בתי הספר המשתתפים, שיעור הזכאות הבית ספרית לבגרות בתשפ"ב (2022) גבוה ב-**5.6%** משיעור הזכאות בבתי ספר דומים בישראל, גבוה ב-**1.7%** משיעור הזכאים בישראל, וגבוה ב- **13.9%** משיעור הזכאים לבגרות בחברה הבדואית בדרום (גרף 2).

לוח 3 - זכאות בית ספרית לבגרות בתי"ס משתתפים ובתי ספר דומים בישראל תשפ"ב (2022)

מס' ישוב	בית ספר	זכאות בית ספרית	זכאות בתי"ס דומים
		77.3%	70.8%
		59.9%	70.8%
		81.6%	70.8%
		82.3%	70.8%
		78.5%	70.8%
		88.1%	77.9%
סה"כ	3	77.6%	72.0%

הזכאות בבתי ספר דומים בישראל, גבוה ב-**1.7%** משיעור הזכאים בישראל, וגבוה ב- **13.9%** משיעור הזכאים לבגרות בחברה הבדואית בדרום (גרף 2).

גרף 2. זכאים לבגרות תשפ"ב (2022), בתי"ס סטארט בהשוואה לבתי"ס דומים, ישראל ובדואים בדרום

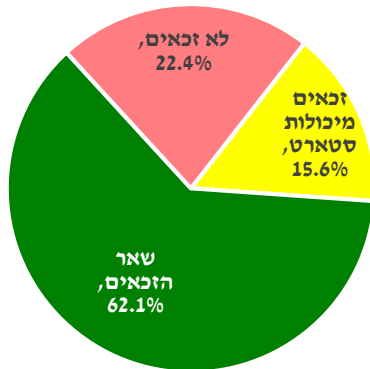

⁸ אבגר, 2018, התאמות ברמה 3 להבחנות בבחינות בגרות - הינן התאמות שמשנות את המהות הנמדדת על ידי הבחינה ועל כן אמורות להינתן במקרים מיוחדים בלבד. ההתאמות ברמה זאת ניתנות לאחר איבחון פסיכו-דידקטי ואישור מחוזי במשרד החינוך וכוללות התאמות כגון מבחן בע"פ במקצועות רבי מלל ועוד.
⁹ משרד החינוך, התמונה החינוכית, תשפ"ב.
¹⁰ שם, משרד החינוך, תשפ"ב.

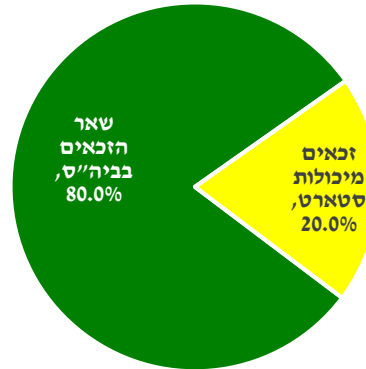
6. חלקם של הזכאים מסטארט-בזכאות הבית ספרית

- א. 20.0% מכלל הזכאים לבגרות ב-6 בתי הספר, הינם בוגרי תוכנית יכולות סטארט (128 מתוך 639) (גרף 3).
 ב. 15.6% מכלל מסיימי יב' ב-6 בתי הספר הינם זכאים לבגרות מיכולות סטארט (128 מתוך 823) (גרף 4).

גרף 4. הזכאים לבגרות מיכולות סטארט, שאר הזכאים בבית"ס, וכאלה שאינם זכאים - תשפ"ב

גרף 3. הזכאים מיכולות סטארט מכלל הזכאים לבגרות ב-6 בבתי"ס המשתתפים - תשפ"ב

לוח 4 – שיעור הזכאים מסטארט מכלל הזכאים בבתי הספר המשתתפים – תשפ"ב (2022)

ישוב	בי"ס	תלמידים ביב' בבית הספר	סה"כ זכאים לבגרות בבית"ס	זכאים מסטארט	שאר הזכאים	לא זכאים	% זכאות בית ספרית	% זכאים מהזכאים בבית הספר	% זכאים מסטארט ממיסיימי יב' בבית"ס	% הלא זכאים מכלל מסיימי יב' בבית"ס
		110	85	14	71	25	77.3%	16.5%	12.7%	22.7%
		172	103	17	86	69	59.9%	16.5%	9.9%	40.1%
		76	62	11	51	14	81.6%	17.7%	14.5%	18.4%
		181	149	24	125	32	82.3%	16.1%	13.3%	17.7%
		107	84	21	63	23	78.5%	25.0%	19.6%	21.5%
		177	156	41	115	21	88.1%	26.3%	23.2%	11.9%
סה"כ	6	823	639	128	511	184	77.6%	20.0%	15.6%	22.4%

7. הזכאים מסטארט - חלקם היחסי מכלל הזכאים לבגרות בישובים המשתתפים

בתשפ"ב (2022), 163 תלמידי יכולות סטארט סיימו יב' ב-6 בתי ספר ב-3 ישובים בדואים בדרום ו-128 מהם היו זכאים לבגרות.

128 הזכאים לבגרות בוגרי יכולות-סטארט בתשפ"ב (2022), מהווים 7.8% מכלל 1,639 הזכאים לבגרות ב-3 הישובים המשתתפים בתשפ"ב (2022) (לוח 5)

לוח 5. זכאים לבגרות בישובים המשתתפים והזכאים מסטארט בישובים, תשפ"ב (2022)

ישובים	בתי ספר בהם יי-יב' בישוב	בתי ספר בהם יב' סטארט בישוב	תלמידי יב' בישוב	תלמידי יב' סטארט בישוב	סה"כ זכאים בישוב	% זכאים בישוב	זכאים מסטארט בישוב	% זכאים ממסיימי יב' בסטארט בישוב	זכאים מסטארט בישוב
כסיפה	4	2	518	50	355	68.5%	45	90.0%	12.7%
חורה	7	1	620	47	476	76.8%	41	87.2%	8.6%
רהט	10	3	1,182	66	808	68.4%	42	63.6%	5.2%
סה"כ	21	6	2,320	163	1,639	70.7%	128	78.5%	7.8%

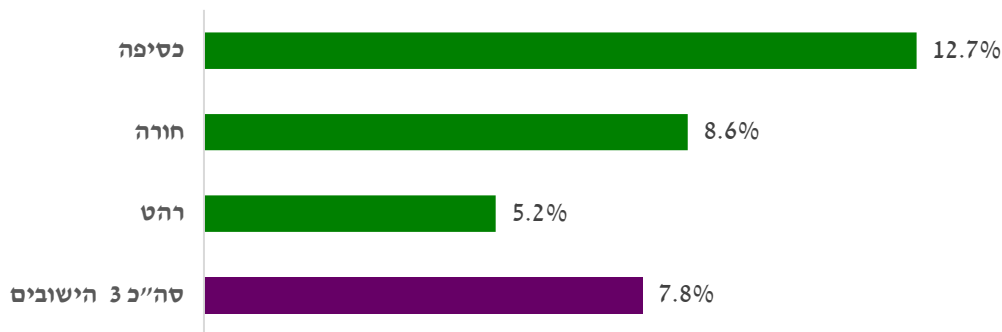
להלן הפירוט:

כסיפה - 12.7% מכלל הזכאים לבגרות בכסיפה (45 מ-355), הינם זכאים בוגרי יכולות-סטארט מ-2 בית ספר תיכוניים משתתפים בכסיפה.

חורה - 8.6% מכלל הזכאים לבגרות בחורה (41 מ-476), הינם זכאים בוגרי יכולות-סטארט מבית ספר משתתף אחד בחורה.

רהט - 5.2% מכלל הזכאים לבגרות ברהט (42 מ-808), הינם זכאים בוגרי יכולות-סטארט מ-3 בתי ספר תיכוניים משתתפים ברהט.

גרף 5-זכאים מסטארט מכלל הזכאים בישובים המשתתפים, בדואים דרום תשפ"ב (2022)

גרף 6 - תוכנית יכולות סטארט – סיכום פעילות של בוגרי מחזור תשפ"ב (2022)

סיכום

המסקנות העיקריות העולות מניתוח ממצאי מחקר תוכנית סטארט לבגרות של עמותת "יכולות" לשנת תשפ"ב (2022), בחברה הבדואית בדרום:

ברמת התלמיד:

1. תוכנית סטארט פועלת עם תלמידי תיכון בעלי ההישגים הנמוכים ביותר ב-ט' בחטיבת הביניים, ומצליחה להוביל את רובם המכריע להישגים לימודיים מרשימים ובכלל זה זכאות לתעודת בגרות (מעל 78%). מכאן, שהתוכנית מסייעת להקטנת אי השוויון בחינוך במדינת ישראל, ופותחת עבור המשתתפים בה אפיקי מוביליות חברתית וכלכלית שלא היו פתוחים בפניהם לפני ההשתתפות בתוכנית.

2. ההישגים הנמוכים בחטיבת הביניים של התלמידים המתקבלים לתוכנית סטארט, מציבה אותם בסיכון גבוה לנשירה מהלימודים. מידת ההתמדה הגבוהה מאוד בלימודים בתוכנית "סטארט" (מעל 97%) משמעה כי התוכנית מצליחה להתמודד עם סיכון הנשירה מהלימודים, ומסייעת לתלמידים להמשיך במסלול חיים נורמטיבי ומועיל לחברה.

ברמת בית הספר:

הגדלת שיעור הזכאות הבית ספרית בבתי הספר המשתתפים בתוכנית "סטארט", תומכת בגישה של "יכולות", לפיה מורי בתי הספר מפעילים את התוכנית, ולא מורים שאינם קשורים לבית ספר, כדרך להגדיל את היכולת של בתי הספר עצמם.

ברמת הקהילה:

עמותת יכולות תורמת להגדלת שיעור הזכאים לתעודת בגרות בקהילות הפריפריה החברתית והכלכלית בישראל ובכללם קהילות החברה הבדואית בדרום, ולצמצום פערים הישגיים-חברתיים בחברה הישראלית.

ההנחה העומדת בבסיסה של תוכנית יכולות סטארט ושיטת צמצום הפערים המואץ של יכולות היא שפרט לשיעור מזערי של חריגים, כל אחד יכול להצליח בביה"ס ולהגיע להישגים מרשימים. התוכנית נועדה למנוע, לתקן ולמזער את הנזק שנגרם בשל שרשרת הכישלונות שהתרחשה עם תלמידים אלה טרם הצטרפותם לתוכנית, באמצעות מניעת נשירתם הגלויה והסמויה של אותם תלמידים, והובלתם לרכישת תעודת בגרות מלאה עד סוף כיתה יב'. דרך פעולה זו מאפשרת מוביליות והשתלבות חברתית נורמטיבית ופניה לאקדמיה.

הממצאים מצביעים על כך, שתוכנית סטארט הצליחה במידה רבה לעמוד ביעדים שהציבה לעצמה בפעילותה בחברה הבדואית בדרום:

1. התלמידים שהשתתפו בתוכנית הגיעו אליה כשהישגיהם הלימודיים (ב-ט') היו הנמוכים ביותר בשכבה, ומצויים בנשירה סמויה. בתי הספר המשתתפים בתוכנית בחברה הבדואית בנגב הינם פריפריאליים ומדורגים כחלשים מאוד סוציאקונומית (שטראוס 9.5). ולמרות זאת - מעל 78% ממסיימי התוכנית שהיו בט' בעלי ההישגים הנמוכים ביותר בנשירה סמויה – רכשו תעודת בגרות עם סיום לימודיהם בתיכון.

2. שיעור זה של זכאות גבוה משיעורו בכלל מערכת החינוך בישראל (75.9%) ומעיד על שיפור משמעותי ברמת מילוי תפקיד התלמיד, שהובילה לצמצום פערים לימודיים משמעותי ולהפחתה משמעותית בתופעת הנשירה הסמויה.

3. רמת ההתמדה של תלמידי התוכנית היתה גבוהה מאוד (מעל 97%). עובדה המצביעה על כך שנמנעה הנשירה של תלמידי התוכנית שהיו בסיכון לנשירה מהלימודים. זאת בעוד שידוע לנו ששיעורי הנשירה בחברה הבדואית בדרום הם הגבוהים בישראל.

4. מעבר להצלחתה ברמת הפרט, נראה שהתוכנית תרמה גם להעלאת שיעורי הזכאות הבית ספריים בבתי הספר בהם פעלה למרות דירוגם החברתי-חברתי בעשירון הנמוך ביותר, שיעור הזכאים בבתי הספר המשתתפים (77.6%) גבוה משיעורו בישראל (75.9%), גבוה משיעור הזכאים בחברה הבדואית בדרום (63.7%) וגבוה משיעור הזכאים בבתי ספר דומים בישראל (72.0%).

כמו כן, תרמה התוכנית לשיעורי הזכאות הישוביים ב-3 הישובים הבדואים בהן פעלה (7.8% מכלל הזכאים).

ביבליוגרפיה

- אבגר, ע' (2018). **לקוויות למידה במערכת החינוך בישראל**. כנסת ישראל 2018.
- בר און, ג', בר דורון, מ', גורושיט, מ', בוגלסקי, ל', לוין רוזליס, מ' ושגיא ש' (2008). **בוגרי תוכנית יכולות לבגרות ומניעת נשירה – סטארט, דו"ח מחקר**. אוניברסיטת בן גוריון, המרכז לצמיחה בחינוך.
- כהן-נבות, מ' ואלנבוגן-פרקוביץ, ש' (2001). **הנשירה הגלויה והסמויה בקרב בני נוער**. ברוקדייל וכנסת ישראל כהן, נ' (1994), פרויקט הבגרות – בית דגן, מודל יישומי לצמצום נשירה מביה"ס והגדלת שיעור רוכשי תעודת בגרות, **מניתוק לשילוב**, 6, משרד החינוך והתרבות, 49 – 66.
- כהן, נ' (1998), **פרויקט הבגרות בשיטת המבצע הלימודי**, משרד החינוך והתרבות.
- כהן, נ' (1998), **שיטת המבצע הלימודי** (צמצום הפערים המואץ). משרד החינוך והתרבות.
- כהן, נ' (1998), **"אומ"ץ לבגרות"**, **כיתה עיונית מואצת** – הגברת הצלחה לימודית ככלי למניעת נשירה מביה"ס, משרד החינוך.
- כהן, נ' (2005), **תוכנית יכולות לבגרות – יכולות סטארט**, כיתה עיונית מואצת, שינוי מבני מסלול צומח. קרן רש"י ומשרד החינוך.
- כהן, נ' (2015), אתר האינטרנט הפדגוגי של עמותת יכולות - **יכולות פדגוגיה**, פרק א, ב, ג, ו'.
- משרד החינוך (2023), **התמונה החינוכית תשפ"ב** (2022)
- משרד החינוך (2023), **התמונה החינוכית חטיבה עליונה, נתונים ארציים תשפ"ב** (2022)

נספחים

נספח מס' 1 – הגדרות, הערות ותקנון ציוני כיתה ט'

- א. כל הנתונים בדו"ח התקבלו מהנהלות 6 בתי הספר המשתתפים, באופן מוצפן, והעיבודים מבוססים עליהם.
- ב. ציונים שליליים בסיום ט' – התקבלו מנתוני בתי הספר, תוך עיבוד המבוסס על הקריטריונים הבאים לציון שלילי:
 ב.1. ציון 54 ומטה (כולל הציון 0).
 ב.2. היעדר ציון (מסיבה שאינה טכנית) – המעיד על חוסר תפקוד.
- ג. ממוצע ציונים בסיום כיתה ט', מבוסס על כל מקצועות הלימוד (מלבד בית ספר אחד, ראה סעיף ה' להלן) שלמד התלמיד בכיתה ט', מלבד חינוך, וכישורי חיים.
- ד. תקנון ציוני כיתה ט'- על מנת להשוות באופן אחיד בין תלמידים מהקבוצות לימודיות מדורגות היררכית, ושונות מבחינת הרמה הלימודית, בוצעה המרה של ציונים במקצועות ההקבצה. קריטריון ההמרה נבחר כך שתתאפשר השוואת ציונים אחידה ותקנון לתלמידים מהקבוצות לימודיות שונות, כפי שנקבע ונעשה בו שימוש ע"י אוניברסיטת בן גוריון, המרכז לצמיחה בחינוך (שם, 2008), ונעשה בו שימוש חוזר בתקנון הנוכחי, באופן הבא:
 ד.1. תלמידי הקבצה א- ציונם נשאר כשהיה.
 ד.2. תלמידי הקבצה ב'- הכפלה ב- 0.75.
 ד.3. תלמידי הקבוצות ג¹¹ – הכפלה ב- 0.5.
- ה. **בית ספר אחד מתוך ה-6**, ביצע בתחילת י" בחינת חתך אחידה לכל תלמידי י" ברמת סוף ט' ב-4 מקצועות הליבה: מתמטיקה, אנגלית, עברית וערבית. לתוכנית התקבלו בעלי הישגים הנמוכים ביותר. מאחר והבחינה הייתה ברמת ט', ציוני התלמידים נותרו כמו שהם **ולא תוקנו**.
- ו. בהתאם לנאמר לעיל (סעיף ה') ממוצע הציונים השליליים לתלמיד (מתוקן) שהוצג בדו"ח, מתיחס לכלל חמישה בתי הספר בלבד.
- ז. ממוצע ציוני ט' (מתוקן) מתיחס לממוצע הציונים ב-6 בתי הספר.
- ח. תעודת בגרות המאפשרת קבלה לאוניברסיטה (משרד החינוך, 2014) - על פי הגדרת משרד החינוך, תעודת בגרות המכילה את המקצוע אנגלית ברמה של 4 יחידות לימוד לפחות, ואת המקצוע מתמטיקה ברמה של 3 יחידות לימוד לפחות.
- ט. זכאי לתעודת בגרות-תלמיד שעמד בכל הדרישות והתנאים המוגדרים על ידי משרד החינוך כמוזכרים בתעודת בגרות.
- י. הקבצה בחטיבת ביניים – למידה בקבוצת לימוד הומוגנית והיררכית באחד עד מספר מקצועות לימוד, של תלמידים שמיינו ללמידה בקבוצה זאת. בדרך כלל שאר מקצועות הלימוד נלמדים בכיתה האם. לדוגמא: מיון ללמידה בהקבצה א' ב'ג' במתמטיקה.
- ההקבצה בדו"ח הנוכחי, הינה ההקבצה בה למדו/ תלמיד/י התכנית בחטיבת ביניים – כפי שמצוין בתעודת ההערכה הבית ספרית
- יא. מסלול לימודי בחטיבת הביניים – כיתה/ת הומוגנית והיררכית בה נלמדים כל מקצועות הלימוד. לדוגמא: כיתה רגילה (לא תורנית) בחינוך הממלכתי דתי או כיתה חינוך מיוחד או כיתה מצויינות ועוד.
- המיון למסלולים, על פי האוריינטציה העתידית: מסלול גבוה – כיתה/ות בעלת אוריינטציה ותכנית לימודים המשכית אקדמית (בגרות מלאה, או טכנולוגי + בגרות מלאה). למשל- כיתה רגילה בחינוך ממלכתי, או כיתה תורנית בחינוך ממלכתי דתי. מסלול נמוך- כיתה/ות בעלת אוריינטציה ותכנית לימודים קצרת טווח (לא המשכית אקדמית) – בגרות חלקית, יחידות בודדות לבגרות, או כיתה עם מסורת וסיכויי הצלחה נמוכים ברכישת בגרות חלקית. למשל- כיתה רגילה (לא תורנית) בחינוך ההמלכתי דתי, כיתה חינוך מיוחד בחינוך ממלכתי, או כיתה שעל פי דיווח בית הספר למדה את כל מקצועות הלימוד ברמת לימוד המקבילה להקבצה ג'.
- המסלול בחטיבת הביניים בדו"ח הנוכחי, כפי שדווח ע"י בתי"ס.

נספח מס' 2 – פירוט ההתאמות להבחנות ברמה 3 (לאחר אבחון פסיכו-דידקטי ואישור מחוזי)

באישור משרד החינוך

סוג ההתאמה	מאשרת ע"י	אבחנה הנדרשת	אופן יישום ההתאמה
מבחן בע"פ 9 במקצועות רבי מלל	ועדת התאמה מחוזית	אבחון פסיכו-דידקטי (מבחנים משווים)	מול מורה מהמקצוע
מבחן מותאם בלשון/עברית	ועדת התאמות מחוזית	אבחון פסיכו-דידקטי	מבחן מותאם
מבחן מותאם ברבי מלל	ועדת התאמות מחוזית	אבחון פסיכו-דידקטי	בחירה גדולה יותר בבחינה
הכתבת תשובות לבחון ניירטל/הקראת שאלון ברבי מלל	ועדת התאמות מחוזית	אבחון דידקטי או פסיכו-דידקטי	באמצעות מחשב
מבחן מותאם במתמטיקה	ועדת התאמות מחוזית	אבחון פסיכו-דידקטי חובה הרחבה בגוף האבחון	בחירה גדולה יותר בבחינה
המרת המבחן במתמטיקה למקצוע מדעי אחר	ועדת התאמות מחוזית	אבחון פסיכו-דידקטי או פסיכולוגי ודידקטי. בנוסף, חובה אבחון ספציפי במתמטיקה המעיד על דיסקלקוליה חמורה ומשמעותית.	לומדים ובחנים במקצוע מדעי במקום במתמטיקה.
שיתוק	ועדת התאמות מחוזית	אבחון דידקטי או פסיכו-דידקטי	באמצעות מחשב

¹¹ או הקבצה לתלמיד חינוך מיוחד או הקבצה מעין זאת הקרויה בשם חלופי אחר כפי שהדבר בא לידי ביטוי בבתי ספר שונים, כגון: מקצוע בו קיימת הערה "לומד על פי תכנית לימודים מיוחדת". או "פטור" או "תגבור" ובתנאי שהוגדר על ידי מנהל ביה"ס כשם חלופי להקבצה ג